

Wonen, werken, leven: Zeker in Zuid-Holland

PARTIJ VAN DE ARBEID

Verkiezingsprogramma 2019-2023

Bestaanszekerheid voor iedereen

Onzeker zijn over je baan, je huis, de buurt, de zorg. Allemaal heel gewone dingen waar we ons zorgen over maken. Ook in Zuid-Holland. Maar in een land als Nederland mag dat niet nodig zijn. Met meer dan 3,5 miljoen inwoners is Zuid-Holland de dichtstbevolkte provincie van Nederland. In Zuid-Holland staat de meeste industrie. We hebben mooie steden, veel voorzieningen, open landschap en natuur. Terecht dat mensen graag naar Zuid-Holland komen voor onderwijs, recreatie, erfgoed en cultuur.

Maar er is ook veel dat beter kan en beter moet in onze provincie. Woningnood aanpakken bijvoorbeeld. Een eerlijke verdeling van de lasten van klimaatverandering en verduurzaming. Banen die zekerheid bieden en mogelijkheden om je te blijven bijscholen. Schone lucht en schone economie. Nu leven rijke mensen langer en zijn ze langer gezond. Je levensverwachting mag niet afhangen van je postcode!

Al eeuwenlang vecht Zuid-Holland tegen het water. Die strijd is nu extra zwaar door extreem weer en de stijging van de zee. Omdat we onder de zeespiegel liggen, zijn we kwetsbaar. Bij regen, en bij hitte. We moeten ons aanpassen aan de verandering van het klimaat. En we moeten verdere opwarming van de aarde voorkomen. De natuur beschermen. Zeker in Zuid-Holland is die strijd belangrijk.

Dit biedt ook een kans. Op werk aan technieken van de toekomst. Op duurzame bedrijvigheid. Het vraagt om schone lucht, water en bodem. Dat gaan we dus samen oppakken. Ook de provincie en waterschappen moeten hierin samenwerken. Aan goede oplossingen en een eerlijke verdeling. Stem 20 maart PvdA. Wij werken aan zekerheid. We doen dat in de provincie, het waterschap en in de Eerste Kamer. Belangrijke zaken laten we niet alleen over aan de markt. Dat maakt verschil. Want: iedereen heeft recht op vaste grond onder zijn of haar voeten. Op een fijn huis. Werk zonder zorgen. Op het best passende onderwijs. Op de beste zorg. En op een gezonde omgeving om te leven. Het is de enige manier om vooruitgang mogelijk te maken. Voor jong en oud, met ieder opleidingsniveau, met of zonder migratie-achtergrond.

Als je je zeker voelt in je leven, kun je vooruit. De PvdA vecht voor die basis: wonen, werken, leven. Zeker in Zuid-Holland.

Zeker zijn van goed en betaalbaar wonen

Het wordt steeds moeilijker om een betaalbare woning te vinden in Zuid-Holland. Er zijn simpelweg te weinig woningen in onze provincie. De bouw van nieuwe koop- en huurwoningen gaat veel te langzaam. De beschikbare woningen komen steeds vaker in handen van mensen met een goedgevulde beurs. Anderen hebben het nakijken. Veel starters kunnen geen betaalbare huur- of koopwoning vinden. Na je studie terugkeren naar de wijk of de stad waar je bent opgegroeid, wordt voor steeds meer mensen onbetaalbaar. Om een sociale huurwoning te krijgen moet je nu eerst jaren en jaren op een wachtlijst staan. Dat moet anders!

Snel een goede en betaalbare woning kunnen vinden zou de normaalste zaak van de wereld moeten zijn. Als je een prettige woning hebt, kun je daaromheen je leven opbouwen. Met burens, vrienden en familie. Het is de basis van bestaanszekerheid. Vooruitgang begint dáár. En daarom wil de PvdA dat er meer woningen komen in onze provincie. In dorpen en in steden. Voor ouderen en voor jongeren, voor starters, doorstromers en statushouders. Voor mensen met een kleine of een grotere beurs. De PvdA wil snel meer woningen laten bouwen: woningen die betaalbaar zijn, die passen bij de regio, en die geschikt zijn voor de toekomst.

Snel meer betaalbare woningen bouwen

20 tot 25 duizend woningen per jaar

Om wonen weer betaalbaar te maken zijn jaarlijks tussen 20.000 en 25.000 nieuwe woningen nodig. Alleen daarmee kunnen we de woningnood oplossen. Die woningen moeten er komen en wachttijden voor sociale huurwoningen moeten afnemen. De provincie gebruikt haar macht en invloed om dat voor elkaar te krijgen. Ze sluit een Woonakkoord met regio's, gemeenten en woningcorporaties, met dwingende (financiële) afspraken. Dat Woonakkoord gaat over aantallen sociale huurwoningen, en over (de verdeling van) woningen voor mensen die net te veel verdienen om voor een sociale huurwoning in aanmerking te komen. De gemeenten zorgen ervoor dat die regionale afspraken worden uitgevoerd, bijvoorbeeld via prestatieafspraken met woningcorporaties. De provincie grijpt snel in wanneer gemeenten die afspraken niet nakomen. Wachten is geen optie.

Betaalbare woningen in elke regio

Hoe hoog je inkomen ook is, in jouw regio moet je vlot een passende en betaalbare woning kunnen vinden. Nieuwe woningen moeten passen bij de behoeften van inwoners in de verschillende regio's. Betaalbaarheid is daarbij het belangrijkste. Ook als woningen van aardgas af gaan, moeten ze betaalbaar blijven. Gemeenten moeten hiermee rekening houden in hun woningbouwplannen. Wanneer zij een woonvisie opstellen, hoort daar ook een woonlastenonderzoek bij. Zijn woningen in de regio nog betaalbaar voor de doelgroepen? Als dat niet het geval is, is actie nodig. De PvdA wil ook een halt toeroepen aan de verdringing op de woningmarkt van starters en laagbetaalden door speculanten en anderen met een volle beurs. Dat nemen we op in het Woonakkoord.

Geen "gated communities"

Op steeds meer plekken binnen en buiten Europa leven arm en rijk in gescheiden werelden. De PvdA is duidelijk: géén gettovorming in Zuid-Holland. Geen monoculturen. Geen eenzijdig samengestelde woonwijken. Geen woonreservaten. De PvdA kiest altijd voor gemengde bouwprojecten, gemengde straten en gemengde wijken. Ook mensen met een kleine beurs moeten in aantrekkelijke binnenstedelijke wijken kunnen wonen. Gemengde wijken zijn vitale wijken. Het mag niet van je inkomen afhangen in welke wijk je kunt wonen.

Woningen die passen bij jouw regio

Meer woningen in steden en dorpen

Vrijwel iedereen woont het liefst in een stad of dorp met goede voorzieningen. Daarom komen nieuwe woningen in de stad waar dat kan, en alleen buiten de stad als het moet. In steden is er nog steeds veel ruimte voor woningbouw. Die moeten we benutten, met creatieve oplossingen en nieuwe woonvormen. Leegstaande kantoren kunnen woningen worden. Verouderde bedrijfsterreinen veranderen we in aantrekkelijke woonbuurten. Daar maakt de PvdA geld voor vrij. Met nieuwbouw en herstructurering maken we van eentonige woonwijken aantrekkelijke gemengde buurten: plekken waar je je geborgen kunt voelen. Ook in dorpen realiseren we nieuwe woningen. Dat is nodig om jongeren vast te houden. Zo blijft er draagvlak voor voorzieningen. We beschermen weidse open landschappen zoals het Groene Hart.

Nieuwe woningen vooral in de stad, goed bereikbaar met fiets en openbaar vervoer

De grootste vraag naar woningen is er in de steden langs het spoor Leiden-Den Haag-Delft-Rotterdam-Dordrecht. Daar is gevarieerde binnenstedelijke woningbouw nodig, in gemengde wijken die inwoners geborgenheid bieden. Met het oog op leefbaarheid investeren we er extra in fietsvoorzieningen en openbaar vervoer. Maar ook buiten deze steden is nieuwbouw nodig. Bij grote projecten is daar onze eis: eerst hoogwaardig openbaar vervoer aanleggen, daarna de woningen opleveren. Dit geldt bijvoorbeeld voor het vliegveld Valkenburg. Daar is plek voor ten minste 5000 extra woningen. Die locatie moeten we direct goed verbinden met Leiden en Katwijk.

Voldoende woningen voor alle doelgroepen

In welke regio je ook woont, overal willen we de juiste woningen, in vitale wijken waar je je geborgen kunt voelen, waar verschillende generaties door elkaar wonen, met verschillende achtergronden en diverse inkomensklassen. Daar is plek voor mensen met heel verschillende woonwensen. Denk aan starters, ouderen, grote gezinnen, mensen die extra zorg of ondersteuning nodig hebben, en studenten. De een heeft veel geld en de ander slechts een klein inkomen. De een is bereid te verhuizen en de ander wil in de eigen wijk oud worden, met een levensloopbestendige woning of woon-zorgcombinatie.

Regionale afspraken over woningbouw

Niet alle gemeenten kunnen alle doelgroepen op de woningmarkt bedienen. Daarom zijn regionale afspraken nodig. Daarmee voorkomen we dat de optelsom van gemeentelijke plannen leidt tot een woningvoorraad die niet past bij de wensen van inwoners in de regio. We geven extra aandacht aan woningen voor mensen die uitstromen uit maatschappelijke opvang. Zij kunnen nu bijna nergens terecht. Dat gaan we veranderen.

Woningen geschikt maken voor de toekomst

Oude woningen betaalbaar energiezuinig maken

Wonen in Zuid-Holland duurzaam maken én betaalbaar houden. Dat is misschien wel de grootste uitdaging op de woningmarkt voor de komende dertig jaar. Nieuwe woningen krijgen geen gasaansluiting meer. Tot 2050 worden ook alle andere woningen afgekoppeld van aardgas. Dat heeft grote gevolgen. Oudere woningen moeten bijvoorbeeld veel meer isolatie krijgen. Dat kost veel geld. Renovatie, woningverbetering en verduurzaming mogen niet leiden tot zware lasten en nieuwe armoede.

Energiebesparende maatregelen zijn vaak zeer rendabel, maar veel mensen missen de kennis en middelen. De provincie investeert samen met de gemeenten in voorlichting. Wij willen dat investeren in energiebesparende maatregelen voor iedereen bereikbaar is.

Zeker zijn van een groene, gezonde en veilige leefomgeving

In de afgelopen zeventig jaar is het landschap van Zuid-Holland bijna onherkenbaar veranderd. Nooit eerder in de geschiedenis is er zo veel gebouwd als in deze periode. Steden en omliggende dorpen lijken bijna geëxplodeerd. Polder na polder is bouwrijp gemaakt en volgebouwd. Enorme hoeveelheden buitenwijken zijn erbij gekomen, en veel asfalt, kassengebieden, industrie en bedrijventerreinen daaromheen.

We weten allemaal dat we zuinig moeten zijn op het groen in onze provincie. We weten dat een gezonde omgeving belangrijk is voor ons welzijn en onze welvaart. En dat we niet kunnen zonder goede veiligheid, zoals bescherming tegen het water. En toch zijn er nog steeds politieke partijen die groen blijven opofferen voor nieuwe stukken asfalt, die bezuinigen op groene recreatiegebieden, en die de schouders ophalen over het verdwijnen van steeds meer dier- en plantensoorten.

De komende vier jaar gaat de PvdA met uw steun Zuid-Holland weer de goede kant op veranderen. We maken onze provincie zichtbaar groener, we maken het leven gezonder, en we maken Zuid-Holland veiliger. Want dat is vooruitgang waar we met z'n allen sterker van worden.

Groene gebieden behouden en versterken

Onze natuur is er van en voor iedereen

Iedereen moet kunnen genieten van groen en natuur. Dat begint met kinderen. Die moeten dicht bij hun huis natuur kunnen beleven. Natuur- en recreatiegebieden verkopen we daarom niet aan de markt. We laten geen nieuwe huisjes toe op het strand. We laten geen woningbouw toe in waardevolle natuur, zoals Natura2000-gebieden. Geen privatisering van strand, duinen en oevers! Mooie landschappen met groen en water en de kust zijn van iedereen.

Op allerlei plekken helpen vrijwilligers om hun leefomgeving groen, gezond en mooi te houden. Er helpen mensen mee met het beschermen van weidevogels, met wilgen knotten en nog veel meer. Wij ondersteunen hen, bijvoorbeeld door hen in staat te stellen gericht cursussen te volgen.

Een natuurnetwerk door de hele provincie; provinciaal groenfonds

We versterken groen in en om de stad. Ook beschermen we duinlandschappen, bos en weidevogelgebieden. Zo behouden we waardevolle natuur voor de toekomst. De oprichting van het Nationaal Park Hollandse Duinen is daarvan een mooi voorbeeld. Zulke natuurgebieden verbinden we versneld met elkaar in een groot natuurnetwerk, met ecologische verbindingen die in 2025 klaar zijn. Waardevolle groengebieden zoals Nationaal Park De Biesbosch en de Nieuwkoopse Plassen blijven we beschermen!

Voor aankoop van nieuwe natuur creëren we een provinciaal groenfonds. Dit fonds levert cofinanciering wanneer natuurbeschermingsorganisaties investeren in nieuwe groengebieden. Verder maken we Zuid-Holland aantrekkelijker door investeringen in economie en bereikbaarheid steeds te koppelen aan investeringen in groen en landschap. Groene corridors tussen stedelijke gebieden blijven behouden!

Hulp voor bedreigde diersoorten, zoals de bij

We zetten ons in voor bedreigde diersoorten. Dat begint dichtbij, met de bij. Die is onmisbaar voor landbouw en voedselproductie. Maar door grootschalige akkerbouw wordt de helft van alle 358 bijensoorten in het voortbestaan bedreigd. In Zuid-Holland zetten we ons in voor biodiversiteit en behoud van planten- en diersoorten. Met ecologisch beheer van bermen van provinciale (vaar)wegen geeft Zuid-Holland het goede voorbeeld.

Dierenwelzijn verbeteren

Hoger dierenwelzijn en meer biodiversiteit zijn uitgangspunten in ons landbouwbeleid. We stimuleren biologisch boeren. We kijken kritisch naar resultaten van “agrarisch natuurbeheer”; dit moet merkbaar leiden tot hogere biodiversiteit en dierenwelzijn. Overlast van in het wild levende dieren bestrijden we alleen op een diervriendelijke manieren. Dit gaat bijvoorbeeld om muskusratten, ganzen en damherten.

De natuur is geen vuilnisvat

We komen in actie tegen afvaldumping in natuur- en recreatiegebieden en open wateren. Ook is de PvdA tegen lozing van afvalwater door pleziervaartuigen. Samen met beheerders zorgt de provincie ervoor dat boswachters en andere toezichthouders overtreders kunnen aanpakken.

Transitie van de landbouw

Het tegengaan van klimaatverandering heeft ook gevolgen voor de landbouw zoals we die nu kennen in onze provincie. Om in onze laaggelegen veengebieden koeien te kunnen laten grazen, moet continu water worden weggepompt. Als dat gebeurt, stoten veengebieden grote hoeveelheden CO₂-broeikasgas uit. Daarmee kunnen we niet eindeloos doorgaan. Ook verzilting leidt tot uitdagingen. Er is zorgvuldige verandering van de landbouw nodig, met oog voor boeren die duurzaam produceren en de omgeving. Er moet meer nadruk komen te liggen op lokale productie, met respect voor de natuur. Daarover sluiten we graag een plattelandsakkoord. Duurzaam producerende boeren moeten een fatsoenlijk inkomen kunnen verdienen. Zo kan iedereen genieten van veilig en duurzaam voedsel. En als er voedsel overblijft, helpt de provincie dat die goed terecht komt. Bijvoorbeeld via initiatieven als ‘Kromkommer’ of de voedselbanken.

Een gezonde omgeving

Altijd een recreatiegebied op fietsafstand

Hardlopen, fietsen, ravotten, varen, barbecueën of zwemmen: recreatiegebieden en natuurspeeltuinen zijn de plekken waar het gebeurt. Iedereen moet hiervan gebruik kunnen maken, dus ook mensen met weinig of geen inkomen. Daarom zorgen we voor vrij toegankelijke recreatiegebieden en stranden, met ruimte voor verschillende vormen van recreatie en sport. Ook blijven we ons zo nodig inzetten voor homo-ontmoetingsplekken. Verder realiseren we aantrekkelijke fiets- en wandelroutes tussen stad en buitengebied. We zien toe op goede spreiding van groene recreatiegebieden waar van alles te doen is. We combineren er groen met sportfaciliteiten, bezoekerscentra, zwemwater, parken en horeca. Ze zijn onmisbaar in een aantrekkelijke regio's.

Meer groen en meer water in steden; kappen met bomen kappen

Om onze steden in de toekomst gezond, leefbaar en aantrekkelijk te houden hebben ze meer groen nodig en meer open water. Groen en water helpen tegen wateroverlast en – in hete zomers – tegen hittestress. Er is een omslag nodig. Bouwplannen van gemeenten moeten voortaan leiden tot méér groen en méér water in de stad; niet minder. Ook gaat de provincie bomenkap tegen: kappen met argeloos kappen van bomen.

Wandelroutes verbeteren

Om wandelaars te helpen blijven we het provinciale Wandelrouten netwerk verder verbeteren. Dat doen we onder andere met aantrekkelijke wandelroutes tussen stad en ommeland en tussen goed bereikbare haltes voor het openbaar vervoer.

Meer schoon zwemwater

Op steeds meer plekken in onze provincie is het water in plassen, vaarten, rivieren en grachten schoon genoeg om te gaan zwemmen. Tenminste, zo lang blauwalg niet de kop op steekt. Wij zetten ons in voor meer schoon zwemwater, in de stad en daarbuiten. “Gezond in een gracht springen, gezond eruit klimmen”, is ons streven.

Een veilige leefomgeving

Veilige woningen op stevige grond

Huurders en kopers moeten erop kunnen vertrouwen dat ze in hun nieuwe woning geen last krijgen van zaken als bodemdaling, wateroverlast of fijnstof. Bouwplannen voor de diepste polders met de meeste wateroverlast zijn te zot voor woorden. Daarom ziet de provincie streng toe op de keuze van plekken om woningen te bouwen. Eigenaren en bewoners van bestaande woningen met funderingsproblematiek geven we steun. Dat doen we samen met andere overheden, zoals gemeenten. Ook probeert de provincie veiligheidsbelemmeringen weg te nemen als die binnenstedelijke woningbouw in de weg staan. De spoorzone in Dordrecht is daarvan een voorbeeld. Als het spoor niet meer gebruikt hoeft te worden voor vervoer van gevaarlijke stoffen, wordt woningbouw daar mogelijk.

Veiligheid in industrie

Bedreiging van de volksgezondheid door grote industrieën blijven we krachtig bestrijden. Luchtverontreiniging en andere risico's pakken we aan. Dat is vooral (maar niet alleen!) van belang in het Botlekgebied, op de Tweede Maasvlakte en bij industrie in de Drechtsteden. De uitstoot van GenX door Dupont en Chemours heeft onlangs weer aangetoond hoe urgent dit is. Vervuilers maken we bekend (“naming and shaming”). Problemen en misstanden willen we voorkomen, waar nodig met boetes.

Kunst en cultuur van en voor iedereen, óók in de toekomst

Erfgoed koesteren

Eeuwenoude boerderijlinten, waterlopen en molens, maar ook gezellige binnensteden, karakteristieke volkswijken en grote en kleinere industriële bouwwerken... Onze geschiedenis blijkt te herleven in het vele erfgoed dat er is en dat in de toekomst ook behouden blijft. Niet alleen onderhoud en restauratie maar vooral het toegankelijk maken is een belangrijke taak. Wij koesteren ons erfgoed. De provincie draagt daarom voldoende bij aan onderhoud en restauratie ervan. Ook zetten we ons ervoor in dat zo veel mogelijk inwoners van de provincie van bijvoorbeeld de molens en de forten kunnen blijven genieten. Het erfgoed is immers van iedereen.

Kunst en cultuur voor en door iedereen

Muziekpodia, theaters, bibliotheken, musea en festivals. Ze dragen bij aan een levendig Zuid-Holland. Daar zetten wij ons graag voor in. Ook hier geldt dat iedereen moet kunnen meedoen. Daarom willen we met gemeenten samenwerken aan een goede spreiding van culturele voorzieningen. Zo houden we deze bereikbaar. We stimuleren een betaalbaar en veelzijdig aanbod.

Jong en oud, hoog- en laagopgeleid en mensen van verschillende etnische achtergronden moeten samen cultuur kunnen maken en beleven.

Speciale aandacht voor professionals, jeugd en vrijwilligers

We hebben in het bijzonder oog voor professionals, de jeugd en vrijwilligers. Zij kunnen niet zonder elkaar. Ieder kind heeft het recht om op te groeien met cultuur. Het onderwijs speelt daarbij een belangrijke rol. Met muziek-, toneel-, teken- en schrijflessen leren kinderen zelf cultuur te maken. Onderwijs over cultuur en erfgoed, in het klaslokaal en op locatie, leert de jeugd al het moois van Zuid-Holland te zien. De provincie stelt daarvoor de middelen beschikbaar.

Vrijwilligers zijn de motor van veel cultuur- en erfgoedinstellingen. Wij ondersteunen hen, bijvoorbeeld met de mogelijkheid om cursussen te volgen. Zo stellen we de toekomst van cultuur en erfgoed in de provincie zeker.

Zeker zijn van werk

Veel mensen voelen zich onzeker over hun inkomen, zelfs nu het weer beter gaat met de economie van onze provincie. Robotisering, nul-urencontracten en tijdelijk werk houden veel mensen in permanente onzekerheid. Toch zijn er ook allerlei sectoren met personeelstekorten. Winkeliers, horeca, zorginstellingen en scholen zijn dringend op zoek naar geschikt personeel. Ook mensen met een technische vakopleiding zijn veelgevraagd. Dat is op zichzelf heel goed nieuws. Toch kunnen we nog lang niet tevreden zijn. Te veel mensen zijn niet zeker van werk of hebben helemaal geen werk.

In Zuid-Holland hebben (te) veel mensen het moeilijk om werk te vinden. Om een stabiel inkomen te verdienen. Mensen met een handicap of arbeidsbeperking bijvoorbeeld. ZZP'ers. Flexwerkers. Of oudere werklozen. Na je vijftigste lijkt het bijna onmogelijk om werk te vinden. En ook veel mensen met een niet-Nederlandse achternaam hebben het nog steeds extra moeilijk op de arbeidsmarkt.

Ook als je wel een baan hebt, heb je niet per se zekerheid. Veel werk verandert snel. Digitalisering rukt op. Bedrijven moeten snel verduurzamen. En wat vandaag een onmisbare functie is, is dat morgen misschien niet meer.

Als je geen werk kunt vinden of als je baan op de tocht staat, leidt dat tot zorgen. Kan ik mijn rekeningen nog wel betalen? Maar werk is niet alleen belangrijk vanwege het geld dat je ermee verdient. Voor veel mensen is werk ook een plek waar je contact hebt met andere mensen. Waar je collega's je vrienden worden. Waar je je trots op voelt. Wie dat allemaal moet missen, krijgt sneller last van problemen. Van eenzaamheid bijvoorbeeld. Armoede. Een slechtere gezondheid. De PvdA wil dat bestrijden.

Gelijke toegang tot werk en tijdige bijscholing zou vanzelfsprekend moeten zijn. Net als een fatsoenlijk inkomen en tijdige bijscholing. Of je nu jong of oud bent. Of je nu een handicap hebt of niet. Of je nu een Nederlandse of niet-Nederlandse achternaam hebt. Of je nu van het MBO komt of van de universiteit. Want werk met een fatsoenlijke beloning geeft zekerheid. Werk geeft de kans om het beste uit jezelf te halen, om onder de mensen te zijn, en je eigen inkomen te verdienen. Daarom strijdt de PvdA voor goed werk en voor goede scholing voor iedereen in Zuid-Holland. We investeren in de banen van morgen, zodat iedereen perspectief heeft op werk. In alle regio's en uithoeken. En de provincie geeft het goede voorbeeld.

Een provincie met werk voor iedereen

Opleiden voor de beroepen van morgen, van MBO tot universiteit

Iedereen is nodig in onze provincie. Doeners en denkers. Mensen die met hun handen werken en theoretici. In allerlei sectoren zijn personeelstekorten. In sommige sectoren zijn die personeelstekorten (bijna) permanent. In de zorg bijvoorbeeld. Of in de installatiebranche. Door de grote vraag naar isolatie, zonnepanelen en warmtepompen is er dringend behoefte aan vakmensen met de juiste opleiding. De provincie trekt samen op met MBO, HBO, universiteiten en gemeenten om jongeren op te leiden voor de Zuid-Hollandse banen van de toekomst.

Meer werk voor mensen met een arbeidsbeperking

Steeds meer bedrijven bieden werk aan mensen met een arbeidsbeperking. Dat is een goede ontwikkeling, die nog veel sterker mag worden. Veel overheidsorganisaties blijven achter. Zij halen hun doelstellingen niet. Wij willen dat onze provincie vooroploopt! Einddoel is dat de mensen met

een arbeidsbeperking dezelfde kansen hebben op werk. Ook de sociale werkplaatsen willen we weer terug.

Kansen benutten met innovatieve MKB'ers

We stimuleren innovatie in het midden- en kleinbedrijf (MKB). De meeste werknemers in Zuid-Holland werken in het MKB. Daar ontstaat de economie van morgen. Om innovatie te versterken creëren we meer broedplaatsen voor innovatieve MKB-bedrijven, samen met stedelijke regio's en met onderwijs- en onderzoeksinstituten. Innovatiesubsidies koppelen we aan doelstellingen voor het in dienst nemen van arbeidsgehandicapten en duurzaamheid. En we maken het gemakkelijker om samen te werken met onderzoeksinstituten, zoals universiteiten.

Banengroei in sterke regio's

Kracht van stedelijke regio's uitbouwen

Steeds minder mensen in Zuid-Holland werken in de gemeente waar ze wonen. Wel werken veel mensen in hun eigen regio: in de Drechtsteden, Rijnmond, Haaglanden en het Westland, Leidse regio, Bollenstreek, Groene Hart, enzovoort. De economie van de regio's gaan we versterken en op elkaar afstemmen. Samen met ondernemers, gemeenten en onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Aantrekkelijke binnensteden versterken

Behalve het strand op een zomerse dag zijn onze binnensteden de populairste plekken in Zuid-Holland. Daar zijn we zuinig op. Niet alleen wonen er veel mensen, er zijn ook veel winkels, cultuur, horeca en andere bedrijven. Doordat er zo veel verschillende dingen gebeuren, zijn ze zo aantrekkelijk. We laten binnensteden niet kapot concurreren door nieuwe outlet-centra en winkelgebieden aan de rand van de stad.

Slim gebruik van bedrijventerreinen

Aan het opofferen van groengebieden voor extra bedrijventerreinen hebben we geen behoefte. We kiezen voor herstructurering boven nieuwbouw. We werken in Zuid-Holland steeds meer in steden en steeds minder op bedrijventerreinen aan de rand of buiten de stad. We trekken samen op met bedrijven en gemeenten in stedelijke regio's om ervoor te zorgen dat ieder bedrijf in de eigen regio een passende plek kan vinden. Bijna altijd is dat in de stad of op een bestaand bedrijventerrein. Dat zijn ook bij uitstek de plekken voor maakindustrie.

Investeren in de banen van morgen

MBO- en HBO-banen creëren in circulaire economie

Verduurzaming van onze provincie biedt allerlei kansen om nieuwe banen te creëren, vooral op mbo- en hbo-niveau. Bij de overstap naar een circulaire economie kan de provincie een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld door het zelf investeren in duurzame energie, het wegnemen van belemmeringen hiervoor of door het stimuleren van onderwijsprogramma's door mbo- en hbo-instituten gericht op het opleiden van de voor de energietransitie benodigde kennis en mankracht.

Leven lang leren van theorie naar praktijk

Met gerichte training, omscholing en bijscholing dragen we eraan bij dat iedereen gezond en productief de pensioenleeftijd kan bereiken. We gaan aan de slag, samen met branches die kampen met chronische personeelstekorten, en samen met onderwijsinstellingen (van mbo tot universiteit). We creëren programma's waarmee mensen zich verder kunnen ontwikkelen in hun werk, en waarmee mensen zonder baan kunnen overstappen naar groeisectoren. Discriminatie op de

arbeidsmarkt gaan we tegen; óók als het ouderen betreft. Zo nodig helpt de overheid in die gevallen een handje om weer aan de slag te komen. Daarvoor werkt de provincie nauw samen met bedrijven en organisaties. Diverse gemeenten hebben, vaak op initiatief van PvdA-wethouders, al het goede voorbeeld gegeven. In Zuid-Holland houden we op met *praten* over “een leven lang leren” en gaan we *doen*.

Groei van campussen

Waar verdient Zuid-Holland in de toekomst zijn brood mee? Onderzoekers hebben daar in de afgelopen jaren dikke rapporten over geschreven. De PvdA sluit liever aan bij de ontwikkelingen die we om ons heen zien gebeuren. Op de campussen rondom onze universiteiten en hbo- en mbo-instellingen bijvoorbeeld. Daar zien we intensieve samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven, mengvormen van leren, werken en innoveren en zelfs allerlei nieuwe, snel groeiende mkb-bedrijven ontstaan. Dat gebeurt in Rotterdam, waar startups nieuwe manieren vinden om de haven te verduurzamen. Dat gebeurt in Delft, rondom de Technische Universiteit, bijvoorbeeld op het gebied van robotica. Het gebeurt Den Haag, de stad van vrede, recht en veiligheid. In Leiden en Noordwijk op het Bio Science Park en rond ESTEC. Maar ook in Zoetermeer rond de Dutch Innovation Factory, in Dordrecht op het Leerpark en in Naaldwijk op het World Horti Centre. Die campusontwikkeling leidt tot nieuwe werkgelegenheid, voor academici, maar nog veel meer voor hbo'ers en mbo'ers. Die banengroei gaan we versnellen.

Omschakeling Rotterdamse haven

Wat zou Rotterdam zijn zonder een grote, sterke haven? De geschiedenis van de haven is er een van grote veranderingen. Van zeilschepen naar stoomschepen. Van kolen naar petrochemische industrie. Van stukgoed naar containers. En ook nu staan we weer aan de vooravond van grote veranderingen. Van fossiele brandstoffen stappen we over op duurzame energie. En van afvalstromen maken we nieuwe grondstoffen. Rotterdam kan uitgroeien tot hét Europese centrum voor hergebruik van grondstoffen. Veel werk in en om de haven zal veranderen. Die veranderingen schuiven we niet voor ons uit. We creëren er nieuwe banen, samen met het bedrijfsleven. Duurzame banen, met toekomst in de 21ste eeuw.

Duurzame toekomst voor glastuinbouw

In onze (glas)tuinbouw werken misschien wel de meest innovatieve voedselproducenten van Europa. Het beste kassengebied van Europa staat bij ons, in het Westland. Een groot deel van ons voedsel en van onze export komt daarvandaan. Die kassen gebruiken nu nog veel aardgas. Samen met de sector gaan we dat veranderen. Ook is vermindering nodig van de uitstoot van bestrijdingsmiddelen, warmte, CO₂, meststoffen en licht. Door verduurzaming kan de glastuinbouw internationaal concurrerend blijven. Dit koppelen we aan doelstellingen voor werk. We gaan uitbuiting tegen van werknemers die onder meer uit Oost-Europa komen.

Goed werk met een goede beloning

Provincie geeft goede voorbeeld

Als je werkt, verdien je ook een goede beloning, overal in Zuid-Holland. Dus ook als je voor de provincie werkt. De provincie neemt meer mensen aan met een arbeidsbeperking en verbetert de kansen voor oudere sollicitanten. We werken niet met payroll-bedrijven. Schoonmakers, beveiligers, cateringmedewerkers en chauffeurs die voor de provincie werken, komen in dienst van de provincie. Bij aanbestedingen wordt een deel van het werk uitgevoerd door (of via) sociaalwerkbedrijven. Ook nemen we voorwaarden op in aanbestedingen over duurzaamheid, werkgelegenheid voor mensen

met een arbeidsbeperking en eerlijke arbeidsvoorwaarden, bijvoorbeeld voor buschauffeurs. Aanbestedingsregels die kansen voor mkb'ers nodeloos hinderen, nemen we weg. Verder creëren we meer stage- en leerwerkplekken. Wat we van anderen verlangen, doen we zelf ook.

Zeker zijn dat “duurzaam” ook sociaal en eerlijk is

Klimaatverandering is de grootste bedreiging voor de manier waarop wij nu leven in Zuid-Holland. Overal ter wereld leidt de stijging van de zeespiegel tot nieuwe gevaren voor steden aan zee, bij riviermondingen en in deltagebieden. Daar hoort onze provincie ook bij. Daar moeten we ons tegen wapenen.

Tegengaan dat het klimaat verder verandert, is – helaas – bittere noodzaak. We weten dat heel grote veranderingen nodig zijn. Geen fossiele brandstoffen meer gebruiken, onder andere. Van een “wegwerp-economie” overgaan op een volledig “circulaire economie”, waarin hergebruik centraal staat, met andere producten en andere productieprocessen. Onze woonomgeving aanpassen aan een klimaat met meer hitte, langere droge perioden en heviger stortbuien.

Uitstel van klimaatmaatregelen kunnen we ons niet veroorloven. Daarom zijn er in het “Interbestuurlijk programma” door de overheid (landelijk, provinciaal en lokaal) al stevige afspraken gemaakt: 49 % CO₂-reductie in 2030; In 2050 moet Nederland klimaatbestendig en waterrobuust ingericht te zijn en in dat jaar dient de Nederlandse economie ook ‘circulair’ te zijn. De PvdA neemt deze afspraken serieus. Als we deze doelstellingen willen halen moeten we vandaag beginnen!

De veranderingen die nodig zijn, moeten sociaal en eerlijk gebeuren. Dat is belangrijk, want “verduurzaming” heeft grote gevolgen. Wat betekent het voor mijn werk als de economie “volledig circulair” moet worden? Blijft mijn woning betaalbaar, als we geen aardgas meer kunnen gebruiken voor verwarming? De rekening van verduurzaming moeten we als samenleving eerlijk delen.

Sociaal en eerlijk: zo gaan wij de verduurzaming aanpakken, ook in Zuid-Holland! We beschermen onze buurten en wijken tegen overlast van hitte, droogte en regen, te beginnen met de armste wijken, die dat vaak het hardste nodig hebben. We werken aan alternatieven voor aardgas en andere fossiele brandstoffen die voor iedereen betaalbaar zijn. Ook voor mensen met een laag inkomen. En we houden onze provincie vrij van gerommel in de bodem: geen boringen naar schaliegas, geen CO₂-opslag op land.

Betaalbare alternatieven voor aardgas en andere fossiele brandstoffen

Op termijn willen we niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Om dat te bereiken is vermindering van energieverbruik nodig, meer opwekking van duurzame energie en zo veel mogelijk hergebruik van energie. In de hoofdstukken over wonen, werken en mobiliteit beschrijven we hoe we energieverbruik verminderen. In deze paragraaf besteden we aandacht aan restwarmte en duurzame energie.

Warmtenet niet verkwanselen aan marktpartijen

Om huizen te verwarmen willen we meer collectieve systemen, zoals warmtenetten. Die zijn voor inwoners goedkoper dan individuele warmtepompen. Ook nemen ze minder ruimte in. We steunen de aanleg van een “warmterotonde”. Deze maken we niet commercieel; ze blijft in publieke handen. Zo blijft de macht bij onze volksvertegenwoordigers in plaats van buitenlandse multinationals. Met de warmterotonde kunnen we restwarmte uit de industrie gebruiken om warmte te leveren aan woonwijken, tuinbouw en andere bedrijven. Die hebben dan geen aardgas meer nodig. Voor de “fossiele industrie” mag dit overigens geen excuus zijn om “fossiel” te blijven. Ook zij moet verduurzamen. Op termijn stappen we over van industriële restwarmte naar gebruik van geothermie (diepe aardwarmte).

Windmolens op land: van en voor omwonenden

In een volle provincie als Zuid-Holland kunnen windturbines op land veel overlast geven aan omwonenden, zoals geluidsoverlast en slagschaduw. Verdere ontwikkeling van energieopwekking met windturbines zal vooral van de Noordzee moeten komen. Aan nieuwe projecten voor windturbines op land werken we alleen mee als omwonenden instemmen, en als zij via energiecollectieven kunnen participeren. Windmolens van en voor omwonenden verdienen ruimte en ondersteuning.

Zonnepanelen die passen in de omgeving

Zonne-energie neemt een grote vlucht. Steeds meer particulieren nemen zonnepanelen. Toch zijn er nog veel hindernissen, bijvoorbeeld bij huurhuizen en appartementen. Die willen we wegnemen, samen met rijk, gemeenten, corporaties, commerciële verhuurders, bedrijven en particuliere collectieven. Zo veel mogelijk dakoppervlakte dat daarvoor geschikt is, willen we laten voorzien van zonnepanelen, mits dat past in de omgeving. Dat laatste betekent bijvoorbeeld: geen aantasting van monumenten of beschermd stadsgezicht.

Ook zonnevelden bieden perspectief. Uitgangspunt is wel dat die niet ten koste gaan van landschappelijke waarden. Regelgeving scherpener we aan om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen.

Armste wijken als eerste beschermen tegen gevolgen klimaatverandering

Het is onvermijdelijk dat we de gevolgen van klimaatverandering bestrijden. Denk aan stortbuien met enorme wateroverlast. Rivieren die buiten hun oevers treden. 'Hittestress' en slechte lucht in de stad. De extremen in de zomer van 2018 hebben de noodzaak eens te meer duidelijk gemaakt.

De armste wijken hebben als eerste bescherming nodig; die verdienen steun

De problemen van klimaatverandering zijn het grootst in de armste buurten en wijken, en op die wijken richten we daarom de acties van de provincie. Arbeiderswijken zijn vaak gebouwd op de drassige veengronden. Daar is de kans op wateroverlast het grootst. Ze hebben het minste groen en dus ook de meeste hitte. De “betere” wijken zijn vaak op zand gebouwd, wat steviger is, met minder funderingsproblemen en meer ruimte en groen.

Vóór het einde van 2019 voeren alle gemeenten een “stresstest” uit over klimaatoverlast. Die testen brengen knelpunten in beeld die ontstaan bij droogte, hoosbuien en hitte. De provincie en de waterschappen kunnen helpen om die knelpunten aan te pakken, met extra waterberging, en vergroening. Wij richten ons daarbij op de armste wijken, waar mensen niet het geld hebben om zelf maatregelen te nemen tegen overlast.

Verduurzamen met de buurt

De noodzaak om buurten klimaatbestendig en duurzaam te maken geeft grote kansen om samen met de bewoners de noodzakelijke plannen te ontwikkelen. Op deze manier ontstaat draagvlak en is de kans op maatregelen waar de buurt daadwerkelijk baat bij heeft groot.

Geen gerommel in de grond onder onze voeten

CO₂-opslag alleen ver uit de kust, onder de zeebodem

In alle klimaatscenario's speelt de opslag van CO₂ in diepe aardlagen een onmisbare rol. Dit is onvermijdelijk nodig om de Parijsdoelstellingen te halen, maar wij zien dit nadrukkelijk als een overgangsmaatregel. Hierbij is wel de eis dat CO₂-opslag onder de zeebodem wordt ontwikkeld, en dat deze stapsgewijs wordt opgebouwd.

Aandringen op sluiting kolencentrales

Het al dan niet sluiten van de kolencentrales op de Maasvlakte is een verantwoordelijkheid van de landelijke overheid. De PvdA vindt dat de provincie er op moet aandringen om deze kolencentrales zo snel mogelijk te sluiten. Indien de kolencentrales nog enige tijd in dienst blijven dient voor CO₂-opslag op zee gezorgd te worden.

Stoppen met aardgasboringen – geen winning van schaliegas in Zuid-Holland

De PvdA wil dat geen nieuwe concessies verleend worden voor aardgaswinning in Zuid-Holland. Zodra de bestaande concessies aflopen dient ook daar de aardgaswinning te worden gestaakt. We blokkeren de winning van schaliegas in onze provincie. Bij de omslag naar duurzame energie past het niet dat we nog investeren in fossiele energie.

Zorgvuldig gebruik van diepe aardwarmte

Steeds meer inwoners en bedrijven willen gebruik maken van warmte-koudeopslag in de bodem en van diepe aardwarmte, als alternatief voor fossiele brandstoffen. We zien er op toe dat dit eerlijk gebeurt; niet iedereen kan tegelijkertijd warmte uit de bodem halen. Publieke warmtenetten krijgen voorrang.

Zeker zijn van goede mobiliteit: duurzaam, betaalbaar en overal beschikbaar

Als vervoer voor jou niet goed geregeld is, kun je daar veel last van hebben. Bijvoorbeeld als er in jouw dorp of wijk bijna geen bussen (meer) stoppen. Als in jouw stad het autoverkeer steeds vast staat. Als je je dure fiets niet veilig kunt stallen bij een trein-, tram- of bushalte. Als je onveilige kruisingen moet passeren. Als je zo weinig geld hebt dat je een reis met openbaar vervoer nauwelijks meer kunt betalen. Het kost veel tijd en ergernis om op je werk te komen, of om bij je familie op bezoek te gaan. Een nieuwe baan zoeken wordt moeilijker als je niet overal in je regio gemakkelijk kunt komen.

Dat kan anders. Waar je ook woont, je moet zeker kunnen zijn van goede mobiliteitsvoorzieningen. Je wilt een betrouwbare, schone en veilige manier van reizen, of je nu op het platteland woont of in de stad, of je jong of oud bent, rijk of arm, loopt als een kievit of iets minder goed ter been bent.

Voor ons staan fiets en openbaar vervoer op één, met overal in de provincie veilige fietspaden, goede stallingen en een betrouwbaar OV-netwerk. De meeste inwoners van Zuid-Holland weten het al: voor dagelijkse verplaatsingen is er geen beter vervoermiddel dan de fiets. Het is de duurzaamste, gezondste en vaak ook de snelste manier om van a naar b te komen. Daarna komt het openbaar vervoer. Dat maken we klimaatneutraal, voor iedereen betaalbaar en overal in de provincie beschikbaar. En pas daarna komt de auto. Alleen als het echt niet anders kan nemen we knelpunten weg door het aanleggen van nieuwe wegen. Liever lossen we ze op door te investeren in betere voorzieningen voor de fiets en elektrisch openbaar vervoer. Want daarmee is vervoer ook in de toekomst goed geregeld. Zoals het hoort.

Duurzaam van a naar b

We blijven investeren in fietsroutes en stallingen

Ook in de komende vier jaar maken we fietsen aantrekkelijker. Dat doen we met meer veilige fietsstallingen bij stations, bij belangrijke bus-, tram- en metrohaltes en in binnensteden. We werken aan verbetering van het fietsnetwerk, met veilige en vlotte fietspaden. Ontbrekende schakels in het netwerk lossen we op. Gevaarlijke kruisingen pakken we aan. Als een fietspad te druk wordt en dus onveilig, moet het worden verbreed ("slow lanes") of leggen we een nieuw fietspad in de buurt aan. We geven fietsers vaker voorrang op ander verkeer.

Voor voetgangers obstakels wegnemen

Ook wandelen is natuurlijk een duurzame vorm van mobiliteit, vooral voor korte afstanden. Voor recreatie zijn naast het netwerk van wandelknooppunten ook aantrekkelijke langere routes belangrijk. Soms vormen provinciale wegen of andere infrastructuur daarin een obstakel. Zulke obstakels nemen we zo veel mogelijk weg. Bestaande wandelroutes beschermen we. En we voegen aantrekkelijke nieuwe routes toe, vooral waar stad overgaat in platteland.

Goed, betaalbaar en comfortabel openbaar vervoer

Waar je ook woont, je moet altijd kunnen vertrouwen op goed, betaalbaar en comfortabel openbaar vervoer. We zien erop toe dat openbaar vervoer voor iedereen toegankelijk is, dus ook als je slecht ter been bent, als je slechtziend of blind bent, of als je een kinderwagen meeneemt. We letten erop dat het betaalbaar is voor iedereen. Het openbaar vervoer is na de ochtendspits en in de weekenden gratis voor hen die moeten rondkomen van maximaal 120% van de bijstandsnorm. En openbaar

vervoer moet natuurlijk comfortabel zijn, voor woon-werkverkeer, om mee naar school te gaan of voor andere bestemmingen. Daar horen kiss-and-ride-zones bij, veilige stalling van fietsen, beschikbaarheid van OV-fietsen bij belangrijke knooppunten en toiletten. Voor openbaar vervoer trekt de provincie meer geld uit.

Prijsverlaging openbaar vervoer permanent maken

De afgelopen jaren heeft de Provincie de wegenbelasting voor auto's verlaagd. Tegelijkertijd gingen de OV-tarieven met de inflatie mee omhoog. Dat vinden we niet eerlijk. Onze provinciale PvdA-fractie heeft bereikt dat de kaartjes voor tram en bus in 2019 goedkoper worden. De PvdA wil deze verlaging permanent maken. Het liefst in de hele provincie. Andere partijen aarzelen om dat te zeggen.

Meer asfalt alleen als laatste optie

Alleen als het echt niet anders kan, zijn we bereid om extra asfalt aan te leggen. Liever goed beheer van bestaand asfalt dan aanleg van nieuw asfalt.

Nieuw asfalt trekt namelijk altijd nieuw autoverkeer aan. Dat is niet doelmatig, niet duurzaam en op termijn ook niet betaalbaar. Liever lossen we huidige en toekomstige verkeersknelpunten op andere manieren op. Uit het succes van Randstadrail weten we dat investeringen in lightrail heel succesvol kunnen zijn. Ook waar lightrail geen optie is, blijven we heel kritisch over plannen voor meer asfalt. We zijn vóór vermindering van doorgaand verkeer door woonkernen zoals Waddinxveen en Boskoop, maar tegen aanleg van de Verlengde Bentwoudlaan, die veel nieuw verkeer zal aantrekken, een belangrijk natuurgebied doorsnijdt, en de flora en fauna ervan aantast.

Verkeersveiligheid

Veiliger wegen, minder ongelukken

Als je deelneemt aan het verkeer, wil je natuurlijk weer veilig thuis komen. Na jarenlange dalingen neemt het aantal verkeersslachtoffers echter weer toe. Daar schrikken we van. We moeten de verkeersveiligheid weer vergroten. Dat begint met de verkeersdeelnemers die de grootste kans lopen op letsel, zoals fietsers. Plekken die voor hen onveilig zijn ("black spots"), pakken we aan. Ook brengen we meer scheiding aan tussen landbouwverkeer en fietsers. Vooral tijdens de spits is dat nodig. Verder geven we meer aandacht aan veilige verkeersdeelname van e-bikes en aan het veiliger maken van N-wegen. Op die wegen gebeuren relatief de meeste ongelukken. Waar het niet mogelijk is om verkeersstromen te scheiden moet de maximumsnelheid omlaag.

Meer aandacht voor verkeerseducatie

Naast het aanpassen van de infrastructuur is het belangrijkste middel om het verkeer veiliger te maken de bewustwording van de mensen zelf. Dat begint met verkeerslessen op school, maar is net zo hard nodig voor kwetsbare groepen als beginnende automobilisten en elektrische fietsers. Het doel is om inzicht te geven in hun eigen verkeersgedrag en in dat van anderen.

Goed openbaar vervoer is niet overal hetzelfde

Openbaar vervoer moet passen bij de plek waar je woont. In grote stedelijke regio's zijn tram en metro aantrekkelijk en bij middelgrote regio's de bus. Op het platteland hebben inwoners misschien veel meer aan innovatieve vormen van vervoer-op-afroep. Samen met reizigersorganisaties en gemeenten zoeken we voor elke regio de beste oplossingen. Daarbij doen we niet aan heilige huisjes. Samen met de regio Drechtsteden gaan we bijvoorbeeld op zoek naar de beste verbinding met het OV-netwerk van Rotterdam. De bestuurlijke wereld van "vervoersautoriteiten" is minder belangrijk dan goede dienstverlening aan de inwoners.

Ook in dorpen en op platteland

Ook als je in een klein dorp of op het platteland van Zuid-Holland woont, moet je kunnen vertrouwen op goed openbaar vervoer. De precieze vorm daarvan moet afhangen van de behoefte in de regio. Verschillende vormen van vervoer moeten er goed op elkaar aansluiten. Essentieel is dat er een acceptabele frequentie blijft bestaan, zowel doordeweeks als in het weekend. Daarmee blijven belangrijke voorzieningen bereikbaar, zoals scholen, winkels en zorginstellingen. Ambulances en andere hulpdiensten komen overal op tijd. Goede zorg moet voor iedereen bereikbaar zijn. Dat betekent dat er een goede spreiding nodig is van zorgvoorzieningen zoals huisartsenposten, apotheken en ziekenhuizen. Ook is er aandacht nodig voor de aanrijtijden van ambulances en andere hulpdiensten. Die moeten natuurlijk binnen de wettelijke normen blijven. Die zijn er niet voor niets.

Meer ruimte voor personenvervoer over water

Vervoer over water zien wij als een goede aanvulling op het vervoernetwerk 'over land'. Meestal gaat het over goederenvervoer als we praten over vervoer over water. Wij willen graag meer personenvervoer over water stimuleren. De dienstregeling moet dan wel aansluiten op de behoefte. Wij zijn voorstander van experimenten met een ruimere dienstregeling om die behoefte in kaart te brengen.

Voorbeeldrol van de provinciale organisatie

Ook bij duurzame mobiliteit heeft de provincie een voorbeeldfunctie. Inkopen en aanbestedingen, van openbaar vervoer, de aanleg van wegen en andere weg- en waterbouwkundige werken, dienen zo veel mogelijk 'circulair' te zijn. Gebouwen en voertuigen van de provincie worden binnen vier jaar CO₂-neutraal.

Airport Rotterdam-Den Haag

Wij zetten ons in voor een sterkere positie voor omwonenden van het vliegveld. Op dit moment worden hun klachten wel verzameld, maar er kunnen geen sancties worden opgelegd. Dit moet anders. Een 'bemiddelaar' moet indien nodig regelend kunnen optreden zodat het bestaande geluidsregime beter gehandhaafd wordt.

Wij vinden dat de geluidsruimte van het vliegveld niet mag worden vergroot. Als er schonere, stillere vliegtuigen komen, moet de overlast voor omwonenden merkbaar verminderen en niet alleen maar leiden tot extra starts en landingen.

Zeker zijn dat jouw gemeente doet wat nodig is

Waar je ook woont in Zuid-Holland, overal moet je kunnen vertrouwen op voldoende aanbod aan betaalbare woningen, op werk, op goede jeugdzorg, op hulp aan ouderen die dat nodig hebben, op maatregelen tegen wateroverlast en op een geleidelijke overstap op duurzame energie die voor iedereen betaalbaar is. Bij al deze zaken ben je afhankelijk van de kwaliteit van jouw gemeente. Een sterke gemeente draagt volop bij aan bestaanszekerheid. Daar moet je altijd op kunnen rekenen.

We laten niemand hinder hebben van zwakke gemeenten

Als de gemeente waar je woont, zwak presteert heb je daar als inwoner last van. Een woning vinden wordt er moeilijker, je kunt niet vertrouwen op goede zorg of ondersteuning als je die nodig hebt, er is steeds minder werk beschikbaar enzovoort. Als gemeenten niet berekend zijn op hun taak, zijn de inwoners daarvan de dupe. En dan vooral inwoners die afhankelijk zijn van ondersteuning door de overheid. Niemand verdient zo'n gemeente.

Je hebt ook sterke buurgemeenten nodig

Ook als jouw buurgemeente zwak is, levert dat hinder op. Dit geldt vooral in aaneengesloten stedelijke gebieden met meerdere gemeenten. Gemeenten zijn er steeds meer afhankelijk van samenwerking met elkaar. Samen moeten ze afspraken maken over woningbouw. Samen regelen ze specialistische jeugdzorg. Samen maken ze plannen voor bedrijventerreinen en bereikbaarheid, met nieuwe fietspaden en routes voor openbaar vervoer.

Als effectieve samenwerking uitblijft, leidt dat tot verslechterende bereikbaarheid, minder werk, onbetaalbare woningen enz. En ook als een gemeente zijn samenwerking onlogisch heeft georganiseerd (bijvoorbeeld in twee regio's), geeft dat problemen. Dan wordt voor inwoners onbegrijpelijk waar ze terecht moeten voor jeugdhulp, voor passend onderwijs, voor het vinden van een sociale huurwoning, voor het vinden van werk.

Doen wat nodig is voor betaalbare wonen, betrouwbare zorg en goed werk

Voor onze inwoners willen wij sterke gemeenten, die hun taken goed kunnen uitvoeren. Daar hoort een sterke gemeenteraad bij, die rechtstreeks invloed heeft op het beleid, en waar je als burger kunt aankloppen. Als een gemeente niet goed presteert, daarmee effectieve samenwerking hindert en op die manier inwoners benadeelt, kan (en moet) de provincie ingrijpen. Dat is niet alleen in het belang van de inwoners van de eigen gemeente, maar ook van buurgemeenten.

Ingrijpen door de provincie begint met praten en kan desnoods uitmonden in fusie. Bij "praten" hoort een onderzoek naar de regionale bestuurskracht. Gemeenten kunnen daarmee zelf vaststellen wat nodig is om beter te presteren. Daarna verwachten we dat ze resultaten laten zien. Als verbetering niet snel tot stand komt, komen andere maatregelen in zicht, zoals fusie. Fusie versterkt de invloed van de gemeenteraad in belangrijke zaken als wonen, zorg en economie.

Zeker zijn van ons Provinciebestuur

Invloed op keuzes

De Provincie neemt allerlei besluiten die invloed hebben op bewoners. Onze leefomgeving beïnvloeden. Over het aanleggen van een nieuwe weg, windmolen of natuurgebied. We moeten er dan op kunnen vertrouwen dat de Provincie luistert naar bewoners. De PvdA wil daar voldoende ruimte voor bieden, samen met de gemeenten en de waterschappen.

De tweedeling in de samenleving zien we helaas ook terug bij inspraak. Maar zelfs goed ingevoerde verenigingen en bewonerscomités worden nu niet altijd gehoord. Laat staan dat hun mening tot een ander besluit leidt.

De provincie moet vooraf helder aangeven wat de mogelijkheden zijn om mee te denken. Wanneer je daarvan weer wat terug hoort. En wat er met de verschillende ideeën is gedaan. Alleen zo geef je mensen invloed en verantwoordelijkheid over hun eigen leefomgeving.

Ook nieuwe vormen van meedenken moet de provincie gebruiken. Passend bij de doelgroep en voor iedereen te begrijpen. Interviews en internet-enquêtes kunnen ook! Provinciale ambtenaren worden geschoold in participatieprocessen. Bovendien ondersteunt de provincie bewonersinitiatieven en belangengroepen zodat zij hun rol in de democratie kunnen vervullen.

Problemen aanpakken

Al jaren vraagt de PvdA-fractie in de Provinciale Staten aandacht voor de alsmaar oplopende financiële reserves. Geld oppotten terwijl er problemen zijn op te lossen hoort niet. Natuurlijk is potverteren onverstandig. Maar doen alsof er geen geld is ook! De PvdA ziet dat er voldoende geld is voor plannen zoals beschreven in ons programma. Op 1 januari 2018 was er meer geld in reserve dan er jaarlijks uitgegeven wordt. De reserve is anno najaar 2018 ruim 750 miljoen euro groot. De PvdA ziet zo veel belangrijke zaken om extra geld aan te besteden.

